



Párbeszéd a tűzzel

Beszélgetés Szendrei Judit tűzzománcalkotó-művészpedagógussal, a Pestújhelyi Községi Ház Tűzvirág alkotóköreinek vezetőjével

A Pestújhelyi Községi Házban* közel 25 éve működik a Tűzvirág alkotókör. A kör munkája töretlen népszerűségnek örvendett az eltelt évtizedek alatt: itt fölcseperedett fiatalok, művészi kvalitású már elismert alkotók és lelkes amatőrök látogatják, hogy Szendrei Judit segítségével szóba elegyedjenek a zománc anyagával és a tűzzel, hagyományos utakat követve és új megoldásokkal kísérletezve. Az alkotókört a 75. születésnapjára készülő Szendrei Judit irányítja. Ám nemcsak a közelgő jubileumok adnak aktualitást a vele készült beszélgetésnek. Szent István király idei ünnepére fényes ajándékot készítettek alkotótársával, Dabóczy Krisztinával: az első magyar király koronázási palástjának hímezését írták, ültették át tűzzománcba.

Kálóczy Katalin: *Négy kiállításodat láttam az elmúlt egy évben, Judit: a Béke Szállóban, Az Élet Menete Alapítványnál, majd Gödöllőn, A Művészetek Házában és augusztusban a Pestújhelyi Községi Házban, ahol alkotótársaddal, Dabóczy Krisztinával Szent István palástjának tűzzománcos átiratát és szakrális tárgyú műveiteket mutattátok be a közönségnek. Igen nagy volt az érdeklődés minden alkalommal.*

Varázslatos számomra tűzzománc képeid világa, és elfogulttá tesz a közel huszonöt éves alkotókör-vezetői munkád is. Nagy hit, csodaszereget munkálhat benned. Van-e hited?

Szendrei Judit: Mindenki hisz valamiben. Lehet igazán nagy szavakat mondani, de véleményem szerint az első és a legfontosabb az, hogy mindenki van valami jó, mindenki tud valamit, mindenki képes valamire. Minden lehetséges, ha akarom.

K. K.: *Egy pedagógus szavai, igaz?*

Sz. J.: Jobbára. De a személyes sorsom is benne van. A tudatra ébredésemtől kezdve sokáig folyamatos elnyomatásban volt részem. Megéltem Szabó Lőrinc Lóci-élményét: „Negyedóra – és már gyűlöltém mindenkit, aki elnyomott.” De onnan el kellett rugaszkodni, hogy az ember kibontakoztassa saját magát. Hosszú utat tettem meg, mire rájöttem arra, hogy mindig meg lehet változni, megújulni, ha nem adom fel. Ha nem burkolózom be a saját fájdalmamba, a saját gondjaimba, ha nyitott vagyok mások iránt és tette kész másokért és önmagamért.

K. K.: *Mintha a dacot is hozzá akartad volna tenni a hithez...*

Sz. J.: Igen, akarnom kell, megmutatnom, hogy én önmagamtól is vala-



kivé tudok válni. Nem pusztán azért, mert valakinek az ismerőse, a felesége, a barátja vagyok, hanem azért, mert én vagyok én. Én, Judit, megmutatom, hogy mit tudok.

K. K.: *Miféle elnyomás nehezedett rád? Mit kellett leküzdened?*

Sz. J.: 1941-ben zsidóként születtem Budapesten. Volt édesanyám, húgom, apám is, de őket hároméves koromban elhurcolták. A rokonaimról sem tudtam semmit. Árván maradtunk a testvéremmel. A kép arról, hogy mi hogyan történhetett, nehezen állt össze az évtizedek során. A gyermekkoromat a rémálmok, a hallomások, az önmagamban való kutakodás jellemezték. Mert senki semmiről sem akart beszélni.

* Pestújhely és a Pestújhelyi Községi Ház következő számunk egy teljes rovatát fogja képezni.

K. K.: *Ti hogy menekültetek meg?*

Sz. J.: Egy házaspárral laktak társbérletben a szüleink, velük maradtam a tízéves bátyámmal, aki nagyon sok mindent tett értem. A gettó felszabadítása után engem egy ruháskosárban vitt vissza a lakásunkba. Őt intézetbe vitték, én pedig egy darabig ott maradhattam a kedves, idős társbérelőkkel. Négy-öt éves lehettem, amikor értem jöttek s azt állítva, hogy a bátyámhoz visznek, egy rettenetes menhelyre vittek el Budára. Németül vagy jiddisül kellett beszélnem. Dolgoztatnak és büntettek. Rengeteget sírtam. (10-15 évvel ezelőtt egy ismerős segítőségével találtam meg a házat.)

K. K.: *Hogyan kerültél el onnan?*

Sz. J.: 1947 decemberében, karácsony előtt, 6 és fél éves koromban jött értem egy idegen férfi. Féltem tőle, de azt ígérte, hogy a testvéremhez visz, s ezúttal nem csalatkoztam. Már a házuk ablakán keresztül megláttam a bátyámat, s azzal kopogott be, hogy a Jézuska meghozta a karácsonyi ajándékot. Az öröm nem tartott sokáig, a bátyámat hamarosan intézetbe vitték. Kiderült, hogy az idegen édesanyámnak a testvére, a nagybátyánk. Gyermektelenek voltak. Náluk nevelkedtem. De csak a haláluk után derült ki, hogy nem is fogadtak örökbe. Sokszor kérdezgettem őket a szüleimről, a családomról, de soha semmit sem akartak elmondani. Elvitték, elpusztultak, nem jöttek...

K. K.: *Sokan védekeztek így. Szeretettel teli környezetet jelentettek számadra?*

Sz. J.: Öregkorukban inkább. A később megtalált dokumentumokból kiderült, hogy felszólították őt, vegyen gondozásba, s a válaszlevele, amelyben ellenszolgáltatás nélkül elvállalja, hogy elhurcolt testvérenek az árváit magához veszi. De csak én maradtam náluk. A kamasz fiú bátyámnak egy apró csínyért mennie kellett.

Viszonylag jómódú környezetet jelentettek a számomra. Rákoske-resztúron akkoriban, abban az utcában az övék volt a legmodernebb polgári ház, csak náluk volt vezetékes víz. A nagynéném bécsi keresztény. A nagybátyám pedig a házasság kedvéért kikeresztelkedett. Egy cégnél dolgoztak, a „papa” könyvelőként,

a „mama” pedig német–francia nyelvű gyors- és gépíróként.

K. K.: *Milyen kislány voltál a nehez teherhez képest?*

Sz. J.: Vékony, picike. Ráadásul nem tudtam jól magyarul. Rákoske-resztúrra kerülésem után a bátyám szánkóval hordott egy tanító nénihez, hogy megtanítson beszélni, olvasni, írni magyarul, hiszen így nem tudtak iskolába adni. Februártól aztán én lettem az „új lány az osztályban.” A felekezeti hovatartozásomat szörnyen fogadták. Jó volt azonban, hogy a sok előítélettel megfertőzött gyerek között akadtak olyanok, akik elfogadtak és mellém álltak.

K. K.: *Milyen volt a kedélyed?*

Sz. J.: Kicsi koromra nem emlékszem, az iskolától pedig először megijedtem. A zene vonzott. S ha meghallottam, táncolnom kellett. Nem tánczenére, hanem Csajkovszkijra, Beethovenre, főleg szimfonikus zenére kell gondolnod, bár még nem ismertem őket. Előadtam a táncot a szomszédoknak, ha lehetett, mert többnyire be voltam zárva. Ha elmentek dolgozni a nevelőszüleim, a kaput bezárták, eleinte a lakás nyitva maradhatott, s akkor a hátsó vagy az oldalsó kerítésen beengedtem a gyerekeket. A terasz volt a színpad, ott játszottam nekik. Magyaroztam is arról például, hogy az adott zenedarab valamelyik része miért szomorú... Ez addig tartott, amíg az egyik fiú el nem lopott egy szem körtét meg egy almát. Nagyon kikaptam, s attól kezdve a lakásba zártak be.

Nagy redőny védte a nagy ablakokat, többször is kinyitottam, kitémasztottam, hangosra vettem a gramofont, kimásztam az ablakon, jöttek a barátnők, nekik művészkedtem. Hintáztam a redőny kitémasztóján, aztán egyszer összecsuklott, és én pizsamástul kint rekedtem. Nagyon-nagyon kikaptam, híre is ment, hogy az árva kislány mennyi verésben, büntetésben részesül. Egy nagyon aranyos házaspárra emlékszem: becsöngettek azzal, hogy a gyámhatóságtól tudják, van itt egy árva gyermek, az övék meghalt, szeretnének örökbe fogadni. Nagyon szívesen elmentem volna velük, de a nagybátyámék nem engedtek el. Még egy nagyon nagy verésre emlékszem, akkor kutyakorbáccsal

kaptam ki. Be is jelentették őket, többé ennyire súlyos eset nem fordult elő.

Sokszor voltam beteg, többször váltottam iskolát. Az első nehéz évem után átraktak egy másik iskolába, amely a közelünkben nyílt. Összevont osztályban – elsőtől nyolcadikig – tanultunk. Egy aranyos házaspár tartotta az órákat. Imádtam őket. De aztán ötödikben visszavittek ugyanabba az iskolába, ugyanabba az osztályba, ahol elsős voltam, ahol ismét kirekesztés sújtott. Pszichológushoz vittek, félévkor újabb iskolába írtattak át. Rémálmom, lelki terror az emlékeimben.

K. K.: *Hogyan viselted? Kitáncoltad magadból?*

Sz. J.: Igen. Híre is ment, mert a gyerekek hallgatták, látták, hogy mit csinálok. Az utcában, nem messze tőlünk, tíz perc járásnyira lakott Rácz Boriska, az Operaház balerínája, Agárdi Gábor felesége: Boriska néni. Ő szölte a „mamának”, hogy ezt a kislányt el kellene vinni az Operába felvételiztetni. 12 éves voltam akkor. A háziorvos is – akivel a „papa” nagyon jóban volt – emellett érvelt: ennek a gyerekeknek tökéletes alakja van, pici, törekeny, finom és nagyon muzikális... Így aztán a nevelőmamám, aki rugalmasabb volt, elvitt a Balettintézetbe felvételizni. Boriska néni is ott volt, fel is vettek. Már elintéződött a kollégium is, tudtam, kik lesznek a szobatársak. Nagyon örültem. Az értesítést a nagybátyám bontotta föl és kitört a botrány. Nem engedett el, mert szerinte ott csak züllött lányok vannak.

13-14 éves koromban Boriska néni újabb lehetőséget kínált. A Rotenbiller utcában működött a népi együttes, ott Aszalós Károly táncmesterhez küldött, aki az Operában is dolgozott. A nevelőanyám titokban vitt el oda. Előzetes tánctanulás nélkül, az ott, kötetlenül bemutatott, rögtönzött tánc alapján fölvettek. Lelkesen mentünk haza, boldogan mondtam a nagybátyámnak, hogy hetente háromszor fogok járni, de szó sem lehetett róla.

Újabb fordulatot a magyartanár-nőm, Kiss Anna hozott az életembe hetedikben. Nagyváradról érkezett, Ady harmad-unokahúga volt. Kiderült, hogy nemcsak Petőfi és Arany

van. Jöttek az Ady-versek meg József Attila! Le voltam nyugözve az irodalomtól, a versmondástól, az olvasástól. Anna néni lett a mentorom, támogatóm: menjél középiskolába, mire befejezed, nagykorú leszel, elmész főiskolára. De a papát csak Anna néni fondorlatával lehetett rávenni, hogy gimnáziumba menjek. Az akkori Fürst Sándor Gimnáziumnak nagyon jó tanári kara volt. Reálosztályba kerültem, ami nekem nagyon tetszett. A zenehallgatási és irodalmi önképzőkört Juhász Jenő tanár úr vezette. Ahogyan a tanár úr Beethoven V. szimfóniájáról mesélt, ma ugyanúgy él bennem, elkísérte az egész életemet. Melyik hang, melyik rész mit fejez ki? Miféle érzelmeket kelt és hogyan? Fantasztikus volt, imádtam. Meghatározta az életemet. A kezembe adok valamit...

K. K.: *A kezemben a Pécel nevű kulturális és közéleti folyóirat 2001/9., szeptemberi száma. A címlapon: Juhász Jenő – fél évszázad pedagógusi pályán, a hátlapján pedig: Szendrei Judit tűzzománcművész kiállítás a Pécelen, a zeneiskolában, Tűz, te gyönyörű címmel. Az alkotásaid közül néhánynak a fotójával. Szép. Így találkozott össze tanár és tanítványa.*

Sz. J.: A tanár úr osztályban nem is tanított, de ő szervezte például a szavalóversenyeket is, amelyeken természetesen elindultam. Előadásokat rendezett, ahol bemutattam önállóan tervezett koreográfiámat és táncoltam is. Javasolták, hogy gondolkozzak a színművészeti főiskolán. A papa megint a saját nótáját fújta: ott csak rossz életű lányok lehetnek. Rendes, normális foglalkozást kell választani, ha nem tetszik, mehetnek, ahova akarnak.

Év végén megbuktam biológiából. A biológiatanár egész évben a táncos lábamon meg „iskolánk virágzó rózsaszálán” gúnyolódott. Az osztályvizsgán a kisujja hosszúra növesztett körmét a vállamba mélyesztette: Na, iskolánk táncos lábú rózsaszála, beszéljen nekem a rózsafélékről! Föl akartam állni, de nem tudtam a kezétől. Mire elengedett, én már egy árva szót sem szóltam. Így aztán a papa keresett nekem „tisztességes” szakmát. Egy héten belül elintézték, hogy fölvegyenek a fodrásziskolába, és

ipari tanuló lettem egy fodrászüzletben. Három évig tartott a képzés, ez alatt megszerveztem egy néptánc- és egy irodalmi csoportot, egy rádióműsorban is szerepeltünk. Megnyertem az iskolai szavalóversenyt és az ipari tanulók országos szavalóversenyét. 1957-ben József Attila Kései siratójával nagy dicsőséget értem el: részt vehetek a moszkvai Világifjúsági Találkozóban. Ám helyette vakbélgyulladással kórházba kerültem.

Vigasztalást jelentett, hogy Jancsó Adrienn és Surányi Ibolya – aki az Egyetemi Színpadon dolgozott – a versmondó verseny győzteseinek, helyezetteinek önálló délutánt szerveztek, ahol velük együtt léphettem föl.

A fodrásziskolában közben fejeket kellett rajzolni, például a különböző korok frizuradivatjait lemásolni, készítem is egy sorozatot. Hosszú évekig lehetett látni az iskola folyosóján és a lépcsőházban. Amúgy egyáltalán nem érdekelt az iskola, közben megérkezett az életembe a szerelem, és ez idő alatt zajlottak az 56-os események is. 1957 januárjában mindenki el akart menni Magyarországról, a diákok, régi iskolatársak is: vár a teherautó, gyere! Nyelvtudás és pénz nélkül, a politika ismerete nélkül... A sok tizenéves csak annyit tudott, hogy nyitva a határ.

K. K.: *Kamaszkorodra tűzről pattant, életre való kislány lettél.*

Sz. J.: Igen, eléggé nagy szám is volt. Az igazságtalanságot nem viseltem el az iskolában sem. Azonnal szóltam.

K. K.: *Végül a tánc és a versmondás révén szabadultál ki az otthoni szorításból?*

Sz. J.: Még a fodrásziskola befejezése előtt megismerkedtem a későbbi férjemmel. Rákoskeresztúron, a tánc népművelési osztályán dolgozott. Korábban színházrendező szakra járt a Színművészeti Főiskolára, Major Tamás osztályába. De elküldték, mert összeszólközött vele. Nagyon szép orgánuma volt. Radnóti Hetedik eclogáját rajta kívül még soha senki olyan szépen nem mondta, mint ő... A keresztúri Vigyázó-kastélyban az ecseri színjátszó csoport előadta Schiller Ármány és szerelem című tragédiáját, amelyet a férjem rendezett. Elmentünk a barátnőmmel. Fantasztikus

volt az előadás. Nem sokkal később hallottam, hogy színjátszó csoportot szerveznek a rákoscsabai Dózsa Művelődési Házban. Jelentkeztem, fel is vettek. A színjátszós pályám kezdete az emlékezetes Brachfeld Siegfriedhez kötődik. Fölléptem egy varietéműsorban. Mivel csak én voltam amatőr, velem kezdték a műsort. Heltai Jenő: A csók. Azt mondta: „...itt van kislány, innen való, és mondom neki, adjon csók, és ő nekem nem ad csók, csak maguknak fogja mind adni a csók...”

Kisebb darabokat játszottunk. Olykor partnerek is voltunk a férjemmel. Aztán megrendezte A néma leventét, én lettem Zilia, s közben összeemelegedtünk. Menet közben befejeztem a fodrásziskolát – úgy, hogy semmit sem tudtam, de mindenki segített. S egy idő után a papa megengedte, hogy a párom eljöjjön hozzánk – hiszen mint tanácsi ember, volt „valaki” – és én boldogan hozzámentem, amikor megkérte a kezem.

Volt egy nagyon jó, Bartók Béláról elnevezett énekkar is, Rázga József karnagy vezetésével. A férjem és Rázga Jóska színpadra vitték Szőnyi Erzsébet zeneszerző gyermekoperáját, A makrancos királylányt és A didergő király című gyermekoratóriumot. A makrancos királylány egyik táncjeletének a koreográfiáját én készítettem és tanítottam be.

Hamar jött a baba, kismamaként gyakran jártam be az egyetemre jegyzetelni – bár az érettségim sem volt még meg –, mert a magyar-népművelés szakos férjem nem ért rá. Radnai Béla pszichológiai professzor le is akart vizsgáztatni, mert emlékezett rám az órákról. Olvastam a kötelező olvasmányokat – és beiratkoztam az esti gimnáziumba. A férjemet kinevezték osztályvezetőnek, utána ő lett a Rákoskeresztúron felépített Dózsa Művelődési Ház első igazgatója. Ő szervezte meg éveken keresztül a nagy sikerű Rákos Menti Napokat, a szabadtéri vetítéstől kezdve a szabadtéri előadásoktól át a táncestélyig, kiállításig mindent. A Tűz-tánc antológia fiatal költőinek ő szervezett először találkozókat. Ezek az élmények engem új útra tereltek. Sok híres művésszel találkoztam, a költők közül elsősorban Garai Gáborral, Baranyi



Egy élet emlékei

Ferencsel, Váci Mihállyal, Csoóri Sándorral. Néhányukkal magánemberként is összejártunk, én mint „okostojáska”, mindenbe beleszóltam.

K. K.: *Baranyi Ferenc a Béke Szálló-beli kiállításodra is eljött.*

Sz. J.: Sok embert ismertem meg. Egy más, értelmiségi miliőbe kerültem. A nevelőmamám volt az egyedüli, aki értett a zenéhez, tudott cimbalmozni, de sosem játszott. Szépen énekelt és az operaszerepét hatott is rám. Amúgy semmiféle művészeti hatás nem ért korábban a családban, s most szívtam magamba. Szerepet játszott a gyerekes hiúság is, hiszen ismert, nagy emberekkel beszélhettem. Ma már tudom, Váci Mihály azt mondta, hogy „Nem az jelöli a származást, rangot, hogy kikre büszke valaki, de az, hogy övele kik büszkélkednek...” De hát ez már egy másik tudatállapot.

Körülbelül két évig tartott ez az időszak. Leérettségiztem, adminisztratív állást kaptam a tanácsnál, s megszületett a második gyermekünk. Nagy nehézségek árán kaptunk lakást, majd beteg lett a férjem, utána pedig én. Huszoneves koromban le is akartak százalékolni. Otthagytam a tanácsot és szakszervezeti közönség-szervező lettem. 1970-71-ben megszüntették a szakszervezeti kiosztást, a szervezők közvetlenül a színházakhoz kerültek. Mindenki kapdosott az Operett, a Vidám Színpad, a Víg-színház, a Madách után. Én mindig a Nemzeti Színház tagja akartam lenni... Természetesen azt válasz-

tottam, bár eléggé mélyponton volt akkoriban, ám ez engem nem zavart, olyan boldogsággal töltött el, hogy a Nemzeti Színházhoz kerültem. Háromszor annyit kerestem, mint a két diplomával rendelkező, akkor már középiskolai tanár férjem, de per sze jóval kevesebbet, mint a Vidám Színpadhoz szerződött kolléganőm. A Nemzetinél Major Tamás és Marton Endre kijárták, hogy kiemelt állami támogatást kapjon a színház. Volt olyan színházjegyem, amely három forintba került, de három járt az üzemi szervezőnek és három nekem is, tehát többet kaptunk, mint amennyibe a jegy került.

Járatos voltam az irodalomban, a művészetekben. Könyv- és könyvtármániás voltam. Számptalan irodalom-, illetve művészettörténeti előadást hallgattam végig az egyetemen, bőven le tudtam volna vizsgázni belőlük. A színházban voltak olyan előadások, amelyekkel egyszerűen semmit sem lehetett kezdeni, és amikor az alkalmazottakat összehívták, Szendrei Judit annak rendje és módja szerint elmondta a véleményét. Megkaptam az összes közép- és általános iskolát: Tessék őket rávenni, hogy nézzék meg Madách darabját, a Csák végnapjait vagy George Tabori Pinkwille-jét meg a Rosencrantz és Guildenstern halottát! Ekkortól kezdtem járni az iskolákat, a pedagógusokat, megismerkedtem az igazgatókkal. A Dózsa György Gimnáziumban Féja Géának a fia, Féja Endre volt az igaz-

gató, mindig jól elbeszélgettünk az irodalomról.

Tanúja, szervezője voltam a hírhedt Madách-előadásnak, amelyet Sinkovits Imre leállítatott. Délelőtti, teltházás ifúsági előadás, U-szöggel lötték a diákok a színpadot... Hétfőn raporra kellett mennem, Marton Endre letolt, miért nem tudom elérni azt, hogy a diákok megfelelően tudjanak viselkedni színházban. Mondom, mert nem én vagyok a pedagógus, én a jegyeket kínálom az iskolának. Szóbeli figyelmeztetést kaptam. Aztán nyáron a Budai Parkszínpadon lépett fel Jozsif Kobzon. Hatalmas plakátok hirdették: Jön! Jön! Jozsif Kobzon! Utasítást kaptam: az elvtársnő menjen el a pártbizottságra, a KISZ-bizottságra és mozgósítsa az embereket! Mindenkitől kaptam támogató levelet, hogy szovjet vendégművész jön, segítsék az elvtársnőt. Először elmentem a Szakszervezetek Házába, majd a budapesti pártbizottságra, illetve a budapesti KISZ-bizottságra. Teltházat szerveztem. Az volt a szokás, hogy a közönség-szervezőnek részt kellett vennie az előadáson. Jöttek a fiatalok, a nézőtér nem volt tele, de papíron elment az egész. Elkezdődött az előadás, megnyugodtam, és hazamentem a gyerekeimhez. Hétfőn üvöltött velem az igazgató: Maga hol volt? Hát az előadáson, de hazamentem mivel rendben ment minden. De hát botrány volt, hát kifütyülték, hát a közönség fele félidőben hazament! Fegyelmit kaptam. 1973-ban Marton Endre értekezletet hívott össze, amelyen elmarasztaltak, én pedig visszabeszéltem. Marton az asztalra csapott, és azt mondta, hogy akinek nem tetszik, annak fel is út, le is út, lehet reggel jönni a munkakönyvéért. Szó nélkül elvittem a munkakönyvemet, állás nélkül maradtam.

K. K.: *Hogyan lettél pedagógus?*

Sz. J.: Eltelt egy nehéz nyár. Összel találkoztam egy régi iskolatársammal, aki a 15. kerületben tanított. A gyerekei a férjem osztályába jártak, gyakran jöttek hozzánk. Azt mondta: négy éve látom, hogy mit művelsz a gyerekekkel. Imádnak, úgy járnak hozzád, mint az anyjukhoz. Nem vetted észre még, hogy vonzod őket? Miért nem mész el pedagógusnak? A sarki telefonfülkéből fölhívta a tanácsot

és megbeszélte, kinél kell jelentkez-nem. Be is mentem 1973. szeptem-ber 12-én. 12-re már a Pattogós utcai általános iskolában voltam, ahová a gyerekeim is jártak. Megkerestem az igazgatóhelyettest. Az ablakból az udvarra mutatott: Látod azokat a gyerekeket ott? Menj oda hozzájuk, nekünk sürgős értekezletünk van, szervusz. Így avattak pedagógussá egy másod-perc alatt.

Rengeteg gyerek volt. A 460 férőhelyes iskolában 1200. A vezetőség nagybetűs emberekből állt. Nagybetűs pedagógusok, mint pl. Horváth Györgyné Évike igazgatónő és Novák Lászlóné Borika igazgatóhelyettes a maguk finomságával, intelligenciájával, elfogadó képességükkel, emberismeretükkel és ragyogó pedagógiai felkészültségükkel. Egy hónapon belül ráéreztek arra, hogy mi rejlik bennem: hogy a lábamban ott van a tánc, a szívemben, torkomban, fejemben ott van az irodalom, a versmondás; hogy jól tudok mókázni, bábozni a gyerekekkel. A pedagógus szakfelügyelőtől olyan szakvéleményt kaptam, hogy leesett az állam. Empátiáról, hozzájárásról, felkészültségről szólt.

K. K.: *Innen indult el az utad a tűzzománcához?*

Sz. J.: Igen, távolról indult és véletlenek szegélyezték az utamat. A klubnapközi rendszere – sajnos rövid ideig működhetett – kiváló lehetőség volt a gyerekek és a jó pedagógusok számára is, akik kreatív team-et alkottak. Képesítés nélküli pedagógus létemre én is ebben a csapatban kaptam helyet. A kis laboránsok, énekesek, zenészek, kézművesek tudásához mivel tudok hozzájárulni? Néptánc, versmondó, bábos csoportot szerveztem. A néptáncot még Karsai Zsiga bácsitól lestem el, s 74-75-től már jártam a Sebőék indította táncmozgalmi rendezvényeire is. A bábozás tudományát otthonról hoztam, szerettem a gyerekeimmel játszani, a hangomat változtattam, mozgattam a bábokat.

K. K.: *A csoportokat mind magad vezényelted vagy meghívtál szakembereket?*

Sz. J.: Magam, de meghívtam szakembereket is segíteni. Érdekes történet a néptáncosoké. A gyerekek kijelentették, hogy nem akarnak népi táncot, de a táncklubba belenyugod-

tak. A fülüknek ismert könnyűzenét játszottam le nekik, de az erdélyi lassú lépéseit gyakoroltattam. Otthon a fiaimmal összeállítottunk egy olyan magnószalagot, amelyen a zenéjük szépen, finoman népzeneré váltott. Először rövid ideig, majd egyre hosszabbban. S egyszer csak kiböktem: mégis csak népi táncot táncoltok. Leesett az álluk, milyen egyszerű s milyen jó, hogy meg tudjuk fogni egymás kezét, át tudjuk ölelni egymást. Szép kékfestő kis szoknyát kaptak a gyerekek az iskolától, és rendszeren föl-lepegettünk kerületi rendezvényeken vagy az öregek otthonában. Az iskola vezetői közben hozzásegítettek ahhoz, hogy beiratkozzak a Népművelési Intézetbe néptáncpedagógiára. Akkoriban még nem kellett fizetni ezért.

A bábozáshoz elhívtam a Bábszínházból Óhidy Lehel Jászai Mari-díjas bábművészt, aki fizetség nélkül vállalta a tanácsadást. Előadott a gyerekeknek egy négy hangra komponált bábjátékot a mi bábainkkal, a mi játékaikkal. Fölcsigázta vele a gyerekek érdeklődését.

Közben történt, hogy a Fővárosi Tanács vett az iskolának egy kicsi kemencét. Németektől vásárolták, német nyelvű leírást és anyagokat adtak hozzá s azt mondták: ez tűzzománc. Az énekcsoportot vezető Vargha Ida néni kezdte lefordíthatni, s mivel tudta, mennyire érdekelt a képzőművészet – látta az otthonomban az albumokat, művészeti kiadványokat –, hozzám fordult: Te, Judit, nézd már meg, hogy mi az a tűzzománc. 1974-ben történt. Az 1972-es kiadású Fiúk évkönyvében Stefániay Edit tűzzománcos szavai adtak némi alapot. A képzőművészet iskolája is gyarapította a tudásunkat és persze a német leírás. Az első foglalkozás előtti napon bekapcsoltuk a kemencét és kipróbáltuk a kis fém-lapocskákat. A kolléganőm másnap-tól már kis medálokat készítettet a gyerekekkel. Egy év elteltével sajnos megszűnt a klubnapközi rendszer az iskolában, én pedig jelentkeztem a nyíregyházi főiskola tanítóképző szakára, ami végül is nem indult el. A következő évben Budapesten kezdtem el a főiskolát. Jellemző módon az első tanítási napon összefutottam Féja Endrével, aki megörült, hogy ott fogok tanítani... Az az irodalmi mű-



Élni az életet

veltség, amelyet a férjem ismeretségi körében és indíttatására összeszedtem, hihetetlenül tette – többek között Féja Endre számára is –, hogy nincs diplomám. 1977-ben fejeztem be a tanítóképzőt. A képzés éve alatt rengeteget dolgoztam az iskolában, elfogadtak, megbecsültek. Rám bíz-ták, hogy készítsek emlékműsort Váci Mihályról. Nyíregyházán Margócsy József professzor, a főiskola igazgatója segített a kutatásban. Elvittek a Váci családhoz, megnéztük az összes olyan helyet, ahol tanított, ahova iskolába járt, Mandabokort, s mindent, ami a verseiből tudható volt. A gyűjtött anyag alapján az emlékműsoron kívül kerületi vetélkedőt, szavalóversenyt is rendeztünk a következő években. Megismerkedtünk Váci András grafikusművésszel, a költő öccsével, akivel jó barátságba keveredtem. A kerületi verseny megmozgatott minden iskolát. Ezek az események ismertté tettek. S a tűzzománcos munkásságom még el sem indult. Vargha Ida néni (Vargha Balázs, Vargha Domokos testvére), egy nagyszerű család leszármazottja és tagja tette meg az első lépéseket.

K. K.: *Most kezdődik Szendrei Judit tűzzománc-regénye...*

Sz. J.: Igen, ezek voltak az előzmények. Talán érzékelted, hogy szó szerint a semmiből építkeztem. Mert nem volt mögöttem semmi.

K. K.: *Sőt, inkább akadályok.*

Sz. J.: Mégis: ha nem is tudatosan, de valamilyen erős belső indíttatásból

haladtam előre, hogy valakivé váljak. Amikor gyerekkoromban elkezdtem a szerepjátékokat a tükör előtt, vagy kifelé játszottam a gyerekeknek az utcára, már bennem volt, hogy művész leszek. Nem tudtam, miféle, csak azt, hogy művész, mint Rác Boriska, Gózon Gyula bácsi vagy Berky Lili, a felesége, akiket még Rákosligetéről ismertem.

K. K.: Véletlennek tartod, hogy éppen a tűzzománcban teljesedett ki a sokirányú művészeti érdeklődés? Valami törvényszerűség munkál benne?

Sz. J.: Azt szokták mondani, hogy nincsenek véletlenek, bizonyára van törvényszerűség. Egyidejűleg történt, hogy megszűnt a klubnapközi rendszer, hogy Vargha Ida elment az iskolából és új igazgatónk lett. Járhattam tovább a néptáncpedagógiára, de szerencsétlen módon vérrög keletkezett a lábamban, a hosszú betegeskedés után abba kellett hagynom a táncot. Azokkal a gyerekekkel maradtam, akik Ida néniel elkezdtek a tűzzománcozást, s kis vaslemezek segítségével gyarapítottuk a tudásunkat. Talán az is a „véletlen” számlájára írható, hogy Újpalotának azon a részén, ahol a Pattogós utcai iskola működött, az országgyűlési képviselőt Somogyi Józsefnek hívták. A Kossuth-díjas szobrászművész volt akkor a Képzőművészeti Főiskola rektora. Hivatalos rendezvényeken, ünnepeken én rendeztem a műsort s adtuk elő a gyerekekkel. Somogyi József négy év múlva leköszönt és azt kérdezte tőlem, mivel hálálhatja meg a munkámat. Töredelmes vallomást teszek, mondtam, belekontárkodtam egy művészeti technikába, amelyről valójában fogalmam sincs, csak próbálok rájönni a nyitjára. Megmutattam albumból a tanítványaim alkotásairól készült fotókat, amelyek között már akkor voltak díjazottak is. Akkor Somogyi József rábizott a társaságában lévő Feledy Balázs művészettörténészre. Ennek már 36 éve. Balázs végigkísérte a pályafutásomat, pedagógusként, alkotókör-vezetőként, később művészként is mindvégig élvezhettem a támogatását. Kiállításaim, kiállításaink nagy részét ő nyitotta meg. Múlhatatlan érdeme továbbá, hogy összeismerttetett Kátai Mihállyal.

Véletlennek lehet-e nevezni a párhuzamosan zajló másik történetet

is? Egy házban laktam egy korábbi tanácsi kolléganőmmel, akinek a férje a kőbányai Lampartban dolgozott mérnökként, s tanácsagnak jelöltette magát. Megkértem, hogy mondjak róla valamit, hiszen régóta ismertük egymást. Természetesen megtettem, s mikor arról faggattak, mivel tudnák meghálálni, leesett nekem a tantusz: készítene a Lampartban tűzzománc anyagot? Hogy a csodába ne, az edényekhez, és van kísérleti műhelyünk is! Bemutattak a kísérleti laboratórium vezetőjének. Az iskola fölvette velük a hivatalos kapcsolatot, onnantól kezdve patronálták a csoportunkat. Akkor született meg a csoport neve is. Tűzmadarat szerettem volna, de az egyik kislányt kérdezték meg, aki rávágta, hogy Tűzvirág. A további együttműködés révén folyamatosan kaptuk a különböző zománc anyagokat. Tanultunk is tőlük az anyagról, a hőfokról stb. Úgyhogy ez a két egyidejű külső esemény az életemben szerencseszámba ment.

K. K.: Mi indult el akkor a történetedben?

Sz. J.: A kíváncsiság, hogy megismerjem az ismeretlent, s ebből megszülethet valami, mindent fölülírt, mindent eltakart. Eltakarta a színpadi szereplési vágyat, a nagy nyilvánosság utáni vágyat, a kutatás vált számomra izgalmassá.

K. K.: Ehhez kéz is kellett, a kezéről eddig nem esett szó.

Sz. J.: Nem tanítottak meg jól rajzolni korábban. Sem az általános iskolában, sem a főiskolán nem akadt jó rajztanárom. De a képzőművészekkel sokat foglalkoztam. Különösen Munkácsyt és Paál Lászlót kedveltem, az életüktől kezdve a munkásságukig. Imádtam a művészeti könyveket, szerettem nagyon az impresszionistákat is. Talán úgy fogalmazhatnék: kialakult egy színvilág, egy színharmonia bennem.

K. K.: Nem voltál tudatában annak, hogy mennyire jó a kezed?

Sz. J.: Előfordult gyerekkoromban, hogy a megszáradt földet megfaragtam valamiféle figurává. Egy barátanőmmel megpróbáltuk megrajzolni az alkonyodó, sötétkékké váló, felhős eget. Az osztálytársaim tulajdonságai alapján készítettem rajzokat a monogramjuk mellé.

K. K.: Milyen fordulatot hozott megismerkedésed Kátai Mihállyal?

Sz. J.: Az iskolában először egy órányi szakkörödőt kaptam a tűzzománcozáshoz, ami kevésnek bizonyult. Később az idő két, majd négy órára nőtt. Az érdeklődés pedig fokozódott. Pályáztunk, a zánkai nemzetközi képző- és iparművészeti gyermekpályázaton többször díjaztak bennünket. A fővárosi vizuális művészeti hónap keretében is pályáztunk, Szabó Gábor szobrászművész biztatására. A gyerekek elvitték a pálmát, egyre jobbak lettek. Fölhívtam Kátai Mihályt, aki meghívott a kiállítására. A nagyobbik fiammal mentem el a Csók Galériába, aki az új fényképezőgéppel készített sorozatot a kiállított művekről, amelyeket a művész később elkért. Kátai nem tanított amatőröket, a kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhelyben csak hivatásos művészek dolgoztak. De felajánlotta, hogy odamehettek, körülnézhetek, jegyzetelhetek. A következő évben, 1980-ban oda is utaztam.

K. K.: Azzal a szándékkal, hogy a gyerekek tanítását segítsed vagy a saját jövődő pályafutásod érdekében?

Sz. J.: Eszembe sem jutott a saját pálya. Csak a gyerekekkel közös munka, a közös fejlődés. Apró tapasztalataimból állt össze a tudásunk. Csak az enyém egy nappal előbb. Tanítva tanultam. Ilyen célból mentem el Kecskemétre is, ahol Mihály tüzetesen bemutatta a műhelyt. Egyik terebről a másikba vitt, magyarázott, a kérdéseimre válaszolt. Egy tündéri, aranyos művész, Ravasz Erzsébet magától szóba elegyedett velem... Ott volt – érdekességképpen mesélem – Laborcz Flóra, Laborcz Ferenc szobrászművész kisebbik lánya, akiből ötvös lett, s akit én táncolni tanítottam valamikor (A makrancos királylány előadásában).

Nem csak egyszer utaztam Kecskemétre, s volt, hogy egy nyáron háromszor is. Túri Endrére nagyon figyeltem, aki – más művésztől eltérően – szívesen beavatott a munkájába. A következő nyáron aztán Kátai egy félreértést követően eltanácsolt és elküldött Zebegénybe, mint oda illő amatőr alkotót. Szót fogadtam, megkerestem ott Petrilla Istvánt, aki

ragyogó tűzzománc-művész volt. Az utolsó napon érkeztem oda, így hát kaptam egy jelentkezési lapot a következő évre. Ám a következő nyáron Petrilla már nem jött el. Feliratkoztam Mizsér Pál művész úrhoz, aki inkább üvegplasztikákkal foglalkozott, s megkérdezte, akad-e közöttünk olyan, aki zománcozott már. Jelentkeztem s elmondtam „pályafutásom” rövid kis történetét. Magáé a kulcs – mondta és rám bízta a munka irányítását, mert a többieknek semmilyen tapasztalata sem volt. Így telt el az első évem Zebegényben: a saját jegyzeteim alapján próbálkoztunk az alkotással. A következő évben már nem is volt kérdés, hogy a csoportot informálisan én irányítom.

Később érkezett Sisa József és Ásztai Csaba. Utóbbtól hallottam először az anyagokról, hogy nem szentírás az idő, a hőfokot is figyelni kell, minden anyagnak más a hőfoka, más az ideje, a lemez nagysága, vastagsága is befolyásolja. Sisa József tanársegédként segítette a munkáját, még nem volt befutott iparművész, de rá egy évre már ő lett a tanárunk, s engem kért föl tanársegédnek. Jó kis hangulat, jó társaság kerekedett, így dolgoztunk együtt körülbelül két évig.

K. K.: *Hogyan született meg az ifjúsági szabadiskola Zebegényben?*

Sz. J.: Említettem, hogy az iskolai csapattal egyre jobb eredményeket értem el. Az osztályomba járt tehetséges tanítványom, Strebek Nóra, akinek a szülei elutaztak és megkértek, hogy vegyem magamhoz a kislányt két hétre. Éppen a két alkotótábori hétre. Úgy vittem magammal a felnőtt táborba, mintha a saját gyermekem lenne, de hát tudták, hogy nekem két fiam van... Nem fogjátok megbánni, ígértem. Nóra pedig rajzolt. Ellátogatott egy nap a táborba Barcsay Jenő, meglátta Nóra rajzait, zománcmunkáit és azt mondta Dániel Kornélnak, a Szőnyi István Múzeum igazgatójának: látod, Kornél, az ilyen gyerekekért érdemes lenne valamit tenni. Hát tegyetek... Fülíg ért a szám: na, ugye? Az igazgató pedig ősszel levélben érdeklődött: kit gondolnék a művésztelepről, aki pedagógus, rajztanár, és kedve volna részt venni egy ilyen gyermek képzőművészeti táborban?

Összegyűltünk a váci művelődési házban, hogy megbeszéljük, mi kell hozzá, ki kell hozzá. Az igazgató kitalálta, hogy a pedagógiai főiskolásoknak ez nagyon jó szakmai, nyári gyakorlat lesz, amit mi, pedagógusok fogunk igazolni. Az induló létszám 30 fő volt, két évvel később már több mint száz. A zománcozók létszáma 20 alatt sosem volt. Ragyogó élet folyt az ifjúsági szabadiskolában is. Az ország különböző részeiből érkeztek a résztvevők, de jöttek Szlovákiából is, sőt, amerikai magyar gyerekeket is hoztak. Nagyon jó csapat alakult ki. Egyre több gyerekkel, nagyon jó hangulatban. A tábort mindig kiállítással fejeztük be. Strebek Nórából pedig grafikusművész lett.

K. K.: *Meddig dolgoztál a szabadiskolában?*

Sz. J.: 15 évig dolgoztam a Szőnyi István Zebegényi Ifjúsági Szabadiskolában. 1998-ban voltam ott utoljára. '99-ben mindannyian kaptunk egy levelet, amelyben megköszönték az addigi részvételt. Új vezetőség, új művészeti vezető jött, más koncepcióval, más hozzáállással. Soha többé nem hívtak meg, jöllehet a gyerekeknek szóló zebegényi Szőnyi István Szabadiskolának bizonyos értelemben a szülőanyja voltam. Sok olyan tanítványom van, aki még mindig az ott kapottakból táplálkozik. Ember Sárkából fotóművész lett, Brazíliában él. Lakatos Bendegúz iparművész és fémrestaurátor lett. Az akkori pedagógusok művészeti tevékenysége is szárba szökken, a békéscsabai Szabó Julié, a Gödöllőre érkezett keramikus Wéninger Margóé. Nem hívják meg Zebegénybe a ragyogó, kitűnő, óriás művésszé fejlődött Sisa Józsefet sem, aki az alapítója volt az egész szabadiskolának, aki két kezével építette a házak alapjait. Kezünk alatt fölnőtt egy nemzedék, akik ma szintén pedagógusok, tűzzománcot tanítanak, például Debrecenben Bessenyei Vali, Órbottyánban Báron Laura, Budapesten Farkas Zsuzsa.

K. K.: *A zebegényi 15 év alatt hogyan alakult a pedagóguspályád?*

Sz. J.: 1988-ig tanítottam a Pattogós utcai iskolában, a tantestület meghatározó személyisége lettem. Sokan hallgattak rám, sokan megkelestek, nem fogtam be „pörös számat”.

Egy rendkívüli tantestületi ülésen aztán 1984-ben váratlanul kineveztek igazgatóhelyettesnek. A hírt a napköziben tudtam meg az akkor pályakezdő pedagógus Nagy Edittől, aki most a Pestújhelyi Községi Ház népművelője. 11 évvel azután történt, hogy elkezdtem képesítés nélküli pályafutásomat.

Négy évig tartott a megbízás. Időközben a tantestület kettészakadt. A szakmai vitákból ellenségeskedés lett – az nem az én műfajom. Le mondtam. Vissza akartam menni tanítónak, de nem volt üres státusz. Egy jó szándékú tanácsi felettesünk segítségével helyezkedtem el a Sződliget utcai iskolában, ahová vittem magammal a saját kemencémet, az anyagokat, amelyeket én kaptam az időközben pártfogónkká lett Sisa Jósától és a Lampart szocialista brigádjától. Szép búcsúztatót rendeztek nekem a Pattogós utcában.

A Sződliget utcai iskola urambátyám mentalitású igazgatóját nem érdekelte a pedagógia, a szakma, a rendszerváltás idején párttagból hirtelen a másik politikai oldal szószólója lett. Sok volt a visszaélés, az iskola amortizálódott. Agyondolgoztam magam helyette. Sok konfliktusunk volt, a végén egy tantestületi ülésen bejelentették, hogy szakközépiskola lesz, mint igazgatóhelyettesre rám nincs szükség, a szülők pedig nem akarnak engem napközis nevelőnek. Kerestem a kerületben új iskolát, az elsöre tárt karok másnapra lehanyatlottak, az igazgató keze utánam nyúlt: sehol sem mertek alkalmazni. Kétségbe voltam esve, mígnem egy 16. kerületi ismerősöm – az ő gyermekének is én voltam a tanító nénije – szólt az érdekemben, s még aznap fölhívott egy sashalmi iskola igazgatója: menjek hozzájuk tűzzománcostul, van hely.

Nyári szünet volt, amikor beléptem az iskolába, a síri csendben egyszer csak meghallottam a volt igazgatóm hangját: „sokat tudnék róla mesélni”. Az igazgatónő visszatúsította: mindent tudok a kolléganőről, nagyon sok szeretettel várom, nem szorulok az ön tájékoztatására. Így kerültem 1992 szeptemberétől a 16. kerületi Metró utcai iskolába. Tanítottam osztályban és tanítottam a tűzzománcot is. Két héten belül az

alsós munkaközösség élére kerültem. A 15. kerületben mindenki tudta, mi történt, nagy felháborodás volt. Ugyanebben az évben nyílt meg a Pestújhelyi Közösségi Ház, Nagy Edit azonnal odahívott: van a tűzzománc-hoz kemence, gyere hozzánk. Azóta vezetem ott az alkotókört. Eleinte Tűzvirág szakkört, hiszen néhány évig csak gyerekek jártak oda. Abban az időben négy helyen tűzzománcoltam. Sashalmon, az iskolában, a Pestújhelyi Közösségi Házban, nyaranta Zebegényben és meghívtak Gödre, a József Attila Művelődési Házba egy másik nyári gyermektáborba is. A közösségi házba azok a gyerekek jártak legelőször, akiket a Pattogós, majd a Szódliget utcai iskolában tanítottam, mert mindig jöttek utánam. Volt, aki Zebegényből ismert, Budán lakott és jött utánam még Sashalomra is.

K. K.: Hogyan kezdted vonzani a felnőtteket?

Sz. J.: Egy fiatal anyuka hozta el a második kislányát tűzzománcolni, de visszautasítottam: kicsi még ehhez. Azt szoktam mondani, hogy aki még nem tudja az igekötős igét, az nem jöhet. Mert hát *lekaparom, letörlöm, megmosom, átkarcolom, átrajzolom...* S az igekötőket csak negyedikes tanítják... De az anyuka meggyőzött azazal, hogy ő is ott marad, s majd mindent elmagyaráz a kislánynak. Beleegyeztem. Jött egy következő anyuka a gyerekeivel. Jöttek nyáron a táborba is. Csatlakozott Göcze Judit grafikus-

művész, ő korábban Morvai Lászlóhoz járt, aki a Tűzzománcművészek Társaságát alapította, és így tovább... Kb. '97-98-ban megegyeztünk Nagy Edittel, hogy hirdetünk egy felnőtt csoportot is.

K. K.: Mi a titka annak, hogy az alkotókör több mint két évtizede ennyire életerős?

Sz. J.: Adva vannak a külső feltételek. Van egy nagy kemencénk. Szerencsésen, olcsón megvehettük Kátai Mihálytól. Másfelől a művelődési háznak sosem a pénzszerzés volt a lényeg, ahogy nekem sem. Sajátjának tekinti az alkotókört, minimális nyeresége van rajta. Megfizethető. Megvannak az emberi feltételek is. A legfontosabb közülük Nagy Edit, aki mindenben támogat. Táborszervezésben, kiállításainkban stb. Sokat számít, hogy sok helyen tanítottam korábban, az ismeretségeim hozták a gyerekeket, majd a szülőket, tehetséges alkotókat. Magam is hozzájárultam azzal, hogy nem engedtem átjáróházzá tenni. Őrizzük a szakmai értékeinket. A zománcolás alapjait tanítom meg, nem állítunk elő gyorsan, felületesen semmit valamilyen praktikus céllal. Azt szeretném megérteni, mi és miért történik a zománc az étetés során. Szerettem, amikor a gyermek tanítványaim kérdeztek: mi történik a tűzben, mi történik az anyaggal, miért ilyen ez az anyag? Ezt tartom izgalmasnak. Tanuljuk meg együtt és

mindenki írja meg a saját tankönyvét belőle.

De nem szeretem, ha valaki úgy lép be hozzánk, hogy elmondja, mit *akar*, mit *nem akar* csinálni. Kialakult az évek során egy, mások által is elfogadott, rám jellemző tűzzománc világ, hírnevem is van, nem szeretném, ha igénytelenséggel, tudatlansággal ki kezdenék. Más vagyonom nincsen. Ezen a helyen tanulni kell akarni s az, az alapok lerakásával kezdődik. Ez nem tanfolyam, hanem alkotókör. Mindenki a maga szintjén kapcsolódik bele és egyéni munkát végez. A saját rajza alapján dolgozik, amelyet előre alaposan megbeszélünk: hogyan kell a rajzot átírni zománcra, milyen az anyag stb. Mindenkinek egyénre szabottan mondom el, ami a munkájához kell. Ezért ragaszkodom ahhoz, hogy leírják. Nem vagyok új elképzelések kerékkötője, de mindig végig kell gondolnom, az eddigi munkám alapján szerzett tudásból, hogy mi következhet abból az elképzelésből.

K. K.: A személyes gondozáson túl közösségi élményben is része van a kör tagjainak.

Sz. J.: A heti négy foglalkozás mellett – három felnőtt és egy gyerekcsoport működik – az alkotókörnek minden évben van egy csoportos kiállítása a közösségi házban. A karácsony előtti utolsó foglalkozáson és névnapokon köszöntjük egymást. Nyáron három tábort szervezünk. Régebben csak a gyerektábor volt. A Pestújhelyi Közösségi Ház szervezte meg a Nógrád megyei Pusztaberkiben és a Baranya megyei Terecsenyben. A tűzzománcon kívül volt rajz, drámajáték. Vittük magunkkal a kemencét, a rengeteg eszközt, anyagot. Később ugyanott szerveződött a felnőtt tábor. Családtagok főztek ránk, meghitt, jó hangulatban telt.

K. K.: Mi a legnagyobb öröme az alkotóközösségért végzett munkában?

Sz. J.: Emberekkel foglalkozom, akiknek át tudok adni valamit és valamelyest az alkotótársukká is válok. Ha hoz valaki egy nagyon jó ötletet, de nem volt elképzelése arról, hogyan valósítsa meg zománcban, anyagban, technikában, rögtön cikáznak a fejében a megoldási javaslatok, ame-



Gyermektábor

lyeket úgy adok át, hogy én azokat már nem fogom megvalósítani – elajándékoztam őket. Ezért kárpótol az örömük.

K. K.: *Mely tanítványokra vagy különösen büszke?*

Sz. J.: Már megemlítettem a fantasztikus Strebek Nórát, nagy tehetségének döntő része volt abban, hogy létrejött a zebegényi gyermek szabadiskola. Nagyon nagy fájdalom, hogy korán meghalt motorbalesetben. Nagyon büszke vagyok azokra a gyerekekre, akik az ötvösiskolát is elvégezték. (Sajnálatos, hogy nemigen kaptak állást, többségüknek más pályát kellett választania.) Említettem már Lakatos Bendegúzt, Ember Sárkát. Karácsony Gabriella elvégezte a Képzőművészeti Egyetemet, de reklámgrafikusként itthon nem kapott állást. Zebegényi tanítványom, Bessenyei Vali szülővárosában, Debrecenben folytatta a tanulmányait, és mint pedagógus Ötvös Nagy Ferencnél is tanult. Binder Ádámnak a tanító nénije is voltam, harmadik kora óta a legutóbbi időkig járt hozzám. Ő vegyész-mérnöként akart a zománcsal foglalkozni, de a gazdasági csőd, gyárbezárások miatt máshová vetette a sors.

A felnőtt alkotóköri tagok közül elsőnek Dely Terézt emelem ki, kiváló rajzos előképzettséggel érkezett, korábban a televízióknak volt a jelmez- és bábkészítője. 1998-ban csatlakozott hozzánk. Az 1999-es első kiállításom után jelentkezett Hoppán György fafaragó, hogy hajlandó vagyok-e egy öregemberrel foglalkozni. Az öregember öt évvel fiatalabb nálam... Megmutattam neki a rekesz-zománcot és az aszúrozás (az aszúr áttetsző zománcot jelent) nagyon nehéz technikáját. Rájött, hogy a faragásaihoz az illik legjobban, a gyönyörű hajlítások nem rézdrótból, hanem egy ívben kifűrészelve készülhetnek el. Ekkortól fogva Gyuri meg is maradt e mellett. Az aszúrzománcozás technikáját tökéletesre fejlesztette. Pontosan, precízen kidolgozta minden lépését, fantasztikusan tanítja évek óta a nyári táborokban is, szerepel vele a bemutató foglalkozásokon is, országos konferenciákon. Szent István palástjához ő készítette el az önmagában is értéket képviselő keretet. Dabóczy Krisztá-

nak ugyanezt jelenti a rekesz-zománc, ma már hozzá küldöm azokat, akik ezzel a technikával alkotnak. Vele még a Sződliget utcai iskolából, tehát 1988 óta ismerjük egymást, a gyerekek mellett próbálkozott először. Megemlítem még Illéssy Zoltánét, aki nem nálam kezdett. A '99-es első önálló kiállításom körül nagy volt a hírverés. Megjelent a Film – Színház – Muzsikában, a kerületi újságban és a kábeltévében, az Impresszum nevű művészeti folyóiratban, meghívást kaptam az RTL Klub reggeli műsorába is. Fölvett a televízió egy két-három órás anyagot is arról, hogyan dolgozom, hogyan beszélek az anyagról stb. Illéssy Ilona ezután keresett meg. Kimondottan szakrális jellegű alkotásai vannak, ragaszkodik a középkori egyházművészeti ábrázolás pontosságához, jelentéséhez. Több önálló kiállítás volt, díjazták is, ahogyan Dely Terézt és Hoppán Györgyöt is. Kerepesi Mária alkotótársunk is kapott hivatalos elismerést. A Kézműves Kamara hagyományos Betlehem-pályázatán Farkas Gyula a korona képlemezeivel pályázott és nagydíjas lett. Ugyanezen a pályázaton kapott díjat Jaros Péter, Breczkó Péter és Siegl Károly. Mind a négyük anyaga kikerült Rómába, a Vatikánba, beválasztották a magyar anyagba őket. Erre nagyon-nagyon büszke vagyok.

Breczkó Péter is túl volt már az első önálló kiállításán, amikor az alkotókörbe került. Azóta is több önálló kiállítás volt, akárcsak Ilónának, Teréznek. Terézzel szólva el kell mondanom, hogy nemcsak ragyogó közösségi ember, jószívű, de borzasztóan hálás is. Kiállítás-megnyitói sohasem felejt el elmondani, hol, kitől tanulta a zománcozást. Nekem nagyon jólesik. Hoppán Gyuri is mindig kiemelteti azt, hogy a Tűzvirág alkotókörben, Szendrei Juditnál tanult. Rájuk ilyen formán kétszeresen is büszke vagyok.

2009-2010 tájékán már volt anynyi tapasztalatunk és elismertségünk, hogy túléptünk a saját alkotókörünk határain és az egész magyarországi zománcművészéért igyekeztünk tenni valamit. Nagy Edittel láttuk a felkészítetlen alkotók munkáit a pályázatokon, magunk is felelősséget éreztünk emiatt. Országos konferen-

cia megszervezésébe fogtunk: mi is a tűz-zománc? Összehívni, felkérni rangos művészeket, hogy tartsanak előadást, bemutatót. 2010-ben megszerveztük az első országos tűz-zománc konferenciát. Körülbelül százan érkeztek az ország különböző részeiből. Mindenkitől kértünk egy-egy munkát, amelyből rögtönzött kiállítás született. Meghívtam Sisa Józsefet, Feledy Balázst – aki a megnyitó beszédet mondta –, Morelli Editet, a legrégebbi tűz-zománcosok, képzőművészek egyikét, Gergely Juditot, az akkor még meglévő Budafoki Zománcgyár vegyész-mérnökét, Gyergyádesz Lászlót, a kecskeméti Nemzetközi Zománcművészeti Alkotóműhely akkori vezetőjét stb. Pécsről érkezett Barakonyi Klára zománcművész és kis csoportja. A kiállító-teremben Teréz várta az érdeklődőket, a kérdéseket, a másik teremben anyagismereti bemutató volt. Ám valamiért nem éltek a lehetőséggel.

Két-három éven keresztül szerveztük meg a konferenciát. Szakszodtunk is különböző témákra: rekesz-zománc, korona stb., s a megfelelő szakembert hívtuk meg hozzá. Például Ludwig Rezsőt, aki a korona vizsgálatában is részt vett. Hollósy Katalint, akit világszerte elismertek és díjaztak, még Japánban is. Úgy tűnt, a hivatásos művészek támogatják a kezdeményezésünket. De tévedtünk: mert azóta sincs folytatása a kezdeményezésünknek.

A további konferenciákra állami támogatást sem kaptunk, csak olyanokat hívhattunk előadásra, akik ezt ingyen megtették. Megmaradt viszont egy mára már hagyományos képzés minden évben. Egy-egy szakág – festő-zománc, rekesz-zománc, aszúr stb. – avatott szakemberét vagy művészt hívjuk meg, akik beavatnak bennünket a tudásukba. Járt nálunk Ötvös Nagy Ferenc. Tavaly a domborított rekesz-zománc készítését tanultuk meg Nyilas Ági kezdő ötvöstől, egy évvel korábban a limoges-i technikát Kamenár Csilla ötvöstől.

Részt szoktam venni alkotásaimmal a felvidéki Naszvadon a szintén Tűzvirág nevű művészeti napokon. Terézt is magammal hívtam. A harmadik alkalommal mindketten elismerő oklevelet kaptunk.

K. K.: *Általában milyen szakmai nehézségeket látsz a magyarországi tüzszobrászoknál?*

Sz. J.: Több az anyagismereti, technikai tudnivaló, mint más képzőművészeti ágaknál. Nem vállalják a megismerést, a megtanulásukat. Vas-tag pemzlivel bőségben hordják fel az anyagot, vagy megfröcskölik, megfújják, megszitázzák, egyet égetnek rajta és kész van. Iskolás anyagoknál láttam, hogy lekenik a rézlemezt, kikarcolják, kiégetik, és utána tesznek rá egy-egy színt jó vastagon. A vonalak, az oxidrétegek ott maradnak szabadon, egyre feketébbek, egyre jobban szétterülnek. Tehát hiányzik az anyagismeret, a szakmai tudás. Egyre több a kontár. Egyre több a gyorstalpaló szerveződések: egy kis kemencével egy butikban ékszerkészítő tanfolyamokat hirdetnek 5-10 ezer forintért. Letisztítják a lemezeket, zománccanyagot, gyöngyöket, drótokat tesznek bele s már kész is van. Egy-két helytől eltekintve (pl. a Mesterségek Ünnepe) a vásárokon kapható tüzszobrász termékek is csapnivalóak.

K. K.: *Mikor született az első olyan munkadarab, amelyet nem azzal a*



Tűz, te gyönyörű

szándékkal készítettél, hogy megmutasd a gyerekeknek?

Sz. J.: Apró ajándékokat készítettem korábban is a családon belül. 1998-ban Nagy Editék szerveztek egy kiállítást a Pestújhelyi Községi Házban művészetekkel foglalkozó pedagógusoknak: bábosoknak, hímzőknek, textileseknek. Edit noszogattott, hogy tegyék hozzá én is néhány darabot. Ráálltam, készítettem egy sorozatot fenyőerdőkről, különböző anyagokkal – hogy mégis legyen anyagismereti értelme is az erőfeszítéseimnek. Körülbelül tizenkettőt állítottak ki: jól mutattak bekeretezve. A sikeremet Bálványos Huba szavai igazolták: „Maga meg mit dugdossa ezeket? Tessék velük kezdeni valamit! Nemcsak a gyerekek léteznek!” Edit és az ő bátorítása nyomán elkezdtem készülni arra, hogy a következő évben önálló kiállítással szerepeljek. Akkortól és ezért születtek meg az első olyan munkáim, amelyeket kizárólag bemutatásra szántam. A témákat a természetből vettem: tengerpart, fák, galamb s a közvetített béke, nyugalom. De mindegyik munka valamilyen technikát is szemléltetett, például a fóliadomborítást. Próbálalpból keletkezett az Ablak a múltra, az Izraeli hangulat, A szarvassá változott fiúk, a Hetedik ecloga. Ez utóbbi lett az első eladott munkám: a Pattogós utcai iskola volt igazgatónöje vette meg, olyannyira szíven ütötte, mint mondta. Kb. negyven képet állítottam ki végül is, ennyi készült el az egy év alatt. Tanakodtam, kit kérjek föl a megnyitásra. Végül Feledy Balázs személyénél állapodtam meg, hiszen annak idején az ő révén ismerkedtem meg Kátai Mihállyal, valamiképpen vele indult az egész folyamat.

A megnyitón nagyon sokan voltak, a lépcsőházban is végig álltak. Eljött a Metró utcai tantestület túlnyomó része, a korábbi kollégák, tanítványok, barátok, a családom. A tanári karból összeállt alkalmi kórus énekelt is. Mint említettem, sok hír jelent meg róla a médiában. Nagy sikere volt, a Radnóti-képen kívül is elkelték munkáim. Több helyre eljutott a kiállítás: Keszthelyre, Pápára. Nagyjából ugyanaz az anyag, kis része mindig változott, bővült.



Metamorfózis III. A múlt üzenete

K. K.: *Hogyan változott meg az alkotói tevékenységed a kiállítás után?*

Sz. J.: Az a tény, hogy elvittek, megvettek képeket, arra sarkallt, hogy készítsek hasonlót, mindig egy kicsit másképpen. Izgatott, mi lesz az eredmény. Igaz, Váci Mihály azt mondta, „használni akartam, nem tündökölni”, de azért feldobott a siker. Megjelent rólam az Impresszum-beli írás, a riportok, szaporodtak a kiállítási alkalmak. Vogel Kristóf szerkesztett egy honlapot nekem, amelyet azóta rendszeresen Dabóczy Kriszta frissít. Bekerültem az Artitude nevű internetes galériába, tagja vagyok a Magyar Független Szalonnak és a Művészeti Tárló Közhasznú Egyesületnek, velük minden évben közös kiállításon vesznek részt.

Beajánlottak több helyre: például a Környezetvédelmi Minisztérium annak idején rendszeresen szervezett kiállításokat, ahova a kimondottan természeti témájú képeimmel mentem. Az Izabella szállóba Kállay Géza nevű tüzszobrász ismerősöm ajánlott be. A Béke Szállóba pedig Gergely Imre, ahol a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara rendszeresen rendez kiállításokat. Ott két évente felkérnek kiállításra azóta is. Egyszer egészen önállóan, egyszer Dely Terézzel közösen, majd Dely Teréz, Dabóczy Kriszta, Ferencsik Ibolya és én. A későbbi

ek során szerveztem olyan kiállítást színházban, iskolában, hogy *Szendrei Judit és tanítványai*, azért, hogy a tanítványaim is kapjanak lehetőséget.

Kritikák, amelyekből tanulni is lehet, közvetlenül nem értek. Szomorúságot okozott viszont az, hogy az amatőr és a hivatásos művészet – emberi gyarlóságok, nem a művészi minőség miatt – mereven elkülönül. Tettem néhány kísérletet, hogy az intézményesült művészeti világ tagja legyenek, de a burkolt és nyílt elutasítások elszomorítottak.

K. K.: *Hány kiállításon szerepeltél eddig? Hogyan várod a kiállításokat?*

Sz. J.: Körülbelül ötvenen, a többségük csoportos volt. Úgy vártam őket, mint a színész a premiért. Lámpaláz, izgulós fajta vagyok. Annak idején, amikor verset mondtam, C kategóriás működési engedéllyel léptem először, 19 évesen a színpadra. Nagy terhet rótt az emberre: meg kell felelni az elvárásnak, a bizalomnak, később a hírnek – ez az érzés mind a mai napig bennem van. Semmit sem tudok félvállról venni, a csoportos kiállítást sem. Feledy Balázs is elmondta rólam, hogy mindig a tőlem telhető legjobbra törekszem. Van belül egy mérce, egy etalon, az szabályozza a tetteimet. Ha nem teszem: hogyan fogok a hallgatóimra nézni, hogyan vesznek rólam példát? Ennek nem mond ellent, hogy az alkotókörben be szoktam mutatni a rosszul sikerült munkáimat is, hiszen abból lehet a legtöbbet tanulni.

K. K.: *Alkotásaid között különleges helyet foglal el a Petra, az Antelope canyon, a Kiút a rejtélyek barlangjából...*

Sz. J.: Egy filmben láttam először Petrát, a szűk szurdokban lovagolnak s egyszer csak eléjük tárul a csodálatos épület. Nagyszerűen fotózták, lelkes lettem: micsoda természeti csoda az a kő, amelyből kifaragták, ami belül van! A színek, a vonalak, a formák! Beivódott az agyamba a kép, ahogy a szurdokban kinyílik a világ, s foglalkoztatott, hogyan lehetne ezt megformázni az én anyagaimból. Elkezdtem rajzolni: s mint gyerekkoromban a felhőkbe, belelátam a különböző alakzatokat. Ugyanilyen módon készültek a Gyökereim-képek is. Eredetileg



A koronázási palást

Radnóti-illusztrációk készültek: „Gyökér karján féreg alszik/ gyökér lábán féreg ül,/ a világ megférgesül.” De ezekkel a felismerni vélt alakzatokkal egészen más, vidám alkotások születtek. A Petra-kép is így készült. Az Antelope canyon barlangszerű kép, az ott levő fákra egy nyíláson át fönről szűrődik a fény. A barlang rajzolata megint tele van messzebről szinte láthatatlan figurális elemekkel. Egy részük sgraffito (egy visszakarcolt technika), a többi meg egy egészen vékony drótból, rekeszsel készült és zömmel kristállyal van kitöltve. A rekeszek nincsenek fölpolírozva.

K. K.: *Izgatott vagy alkotás közben?*

Sz. J.: Meglehetősen és alig várom, hogy égethessek. A készülő munkát mindig a szemem előtt tartom. Mindig ki van rakva. Az alkotáshoz kell a magányom, a saját tépelődésem, a saját izgatottságom, a zeném.

K. K.: *Hány önálló, már nem pusztán technikai céllal készült alkotás van mögötted? Mi lett a sorsuk?*

Sz. J.: 200 valamennyi. A sorsuk követésében nem vagyok következetes, volt, amit fölírtam, sokat nem.

K. K.: *Idén született meg – magad mondtad így – eddigi pályád koronája, a Szent István király palástján levő hímzés Dabóczy Krisztinával együtt alkotott, tűzzománcos átírata. Az első, hivatalosan is magas szinten elismert, zsűrizett mű. A palástot védett iparművészeti alkotássá nyilvánító szakvéleményből idézek: „A bemutatott rekeszománc mű harmonikus, szép*

alkotás. A pontos illesztés, az egységesen égetett felület a magas színvonalú kivitelezést, az alkotók technikai tudását bizonyítja. Szt. István koronázási palástjának zománccban való átírása az eredeti palást jelenleg látható megjelenéséhez illeszkedik: a barnás alapszín alkalmazása hangulatilag adja vissza a textil palást képét; az alakok finom kidolgozása révén a palást történeti vonatkozása is hangsúlyossá válik. A zománc kép összehatásában szépen alkotja újra a koronázási palástot.”

Sz. J.: A palást ötlete már 1980 óta foglalkoztatott, dr. Lovag Zsuzsa: A magyar koronázási jelvények című kiadványának mellékletében láttam meg a rajzolatát, amely első ránézésre azt sugallta, hogy rekeszománcot kell belőle készíteni. Az elmúlt évtizedek során több tanítványom készített másolatot a magyar korona képlemezeiről. A legjobb és legtehetségesebb munkák Dabóczy Kriszta barátnőm keze alól kerültek ki. Már több mint 20 éve dolgozunk együtt, a rekeszománc-technikát tökéletesen és precízen alkalmazza. 2014 nyarán megkértem, szálljon be a koronázási palást rekeszománcos változatának elkészítésébe. Mivel igent mondott, nekiálltunk a tervezésnek, szervezésnek, beszerzéseknek és egy évnyi közös munkánk eredményeként 2015 augusztusára elkészítettük a palástot, harmadára kicsinyített, rekeszománcos változatban. Hoppán György faragó barátunk örömmel ajánlkozott, hogy egy ilyen volumenű munkában részt vesz és csodálatos keretbe illesztette munkánkat. Úgy éreztem, hogy mindenkinek látnia kell azokat a cso-

dálatos rajzolatokat – az apostolokat, a szenteket, a templomokat és a díszítő indamotívumokat – amelyek a Nemzeti Múzeum-beli eredeti koronázási paláston sajnos már alig látszanak.

K. K.: *Milyen volt a Hagyd örökül... címet viselő kiállításon bemutatott alkotásnak a visszhangja?*

Sz. J.: Szerénytelenség nélkül mondhatom, hogy egyöntetű elismerést kaptunk. Alkotóktól, pedagógusoktól, diákoktól, de vadidegenektől is. A megnyitón zsúfolásig tele volt a Pestújhelyi Közösségi Ház, a kiállítás nyitva tartási ideje alatt sokan jöttek el a palást miatt és nagyon szép dicséreteket írtak a vendégkönyvbe. Egyöntetű véleményt fogalmaztak meg arról, hogy a munkánknak nyilvános, látogatható helyen, egy közgyűjteményben van a helye. Folytak is már tárgyalások erről, sőt, a palástot is magában foglaló kiállítás hamarosan a Felvidékre is ellátogat.

K. K.: *Hogyan zajlik nálad az alkotási folyamat?*

Sz. J.: Vagy egy külső kép (film, fotó), ami inspirál, vagy megálmodom, kép jelenik meg előttem. Volt, amit a kísérletező kedvem hívott életre. Két képem például kimondottan próbaelemeknek indult. Felhőkkel kísérleteztem: milyen anyagokat kell választani, hogy első égetésre kihozza a tűz a sötét-fehér felhőket? Nagyon jól sikerült, s már kíváncsi voltam is oda egy sötét fa, hogy a háttér érvényesüljön. Barnát kentem rá, kikarcoltam belőle a fát. A háttér megmaradt. Az egyik ág formája hirtelen szálldosó manót formázott. Utána már tudatosan ültettem egy másik manót a fa tövébe. Azonnal elvitték tőlem a képet.

Sokszor teszem félre a munkákat, ha nem sikerül létrehoznom azt, amit tervezek. Később aztán újra folytatásra ösztönöz bennük valami. Nemcsak a félkész, még a kész munkákat is sokáig nézem a polcomon, és sokára zárom le a folyamatot azzal, hogy elballagok a keretezőhöz. Olyankor valamelyest megnyugszom, bár mindig marad bennem izgalom.

K. K.: *Melyek a kedves témáid?*

Sz. J.: A szakma álláspontja szerint „nem zománcba illő dolgok”: nagyon



A koronázási palást részlete

szeretem a fákat, a virágokat, általában a természetet, s élni azzal, hogy a rézoxid az égetés során bizonyos anyagokat zöldre színez, tehát a rézoxid zöldje az égetésnél dominánssá válik és meghatározza az egész képet. Nekem az nagyon izgalmas, hogy a tűz mit alakít azon, amit bárki le tud rajzolni, meg tud festeni, ki tud keverni a palettán. Engem a tűzvarázslat vonzott az iparművészetnek ehhez az ágához: hogyan tudok a tűzzel kommunikálni?

K. K.: *Hogyan?*

Sz. J.: Nagyjából ki tudom számítani, hogy melyik anyagnak mennyi égetés kell ahhoz, hogy a tűz is színezzé, a tűz is piktúrálja a képet. Hogyan születtek meg például a vörös oxidok, ha kevés anyaggal dolgozom, alacsonyabb hőfokon? Hosszú folyamatok ezek, s az eredményeket elraktározom, később alkalmazom. Már az előkészítés során is figyelni kell az anyagra, még mielőtt megmunkálom: hogyan tisztítom le a lemezt, hogyan kezdek hozzá, amikor lekentem, hogyan karcolom be, mennyit törölök le, mit hagyok szabadon? S akkor marad a kérdés: mi következik akkor, ha a tűzbe kerül, hogyan fog változni? A tűz révén a véletlenszerűség mindig szerepet kap. Nagy izgalmat jelent számomra, ha a véletlent irányítani tudom.

K. K.: *Van a tűzhöz és a tűzománchoz való vonzódásodban olyan tulajdonságod, ami a titokhoz, a mesehez, a varázslathoz kapcsolódik?*

Sz. J.: Igen, imádom a meséket, imádom a varázslatot. A mesék világa mindig is nagyon vonzott, élükön a külön-

leges tündérmesékkel. Történetek is már csodák velem a pályám során. Több mint egy évtizede megterveztem egy József Attila-képet Kész a leltár című versére. Én otthon dolgozom, szükségem van a bensőséges, magányos munkára, a nagyobb munkadarabokat égetni viszem a közösségi ház kemencéjébe. Az utolsó égetés körül tartottam már a képpel, amikor megérkezett egy hallgató, majd egy másik – miért szaporítsam a szót, a munka a kemencében maradt közel fél óráig. Semmihez sem hasonlítható zöldre színeződött: a smaragd és az ezüstös zöld között és olyan sima lett, mint a kínai selyem. Nagy ajándék és nagy tanulság volt, annak ellenére, hogy vissza kellett vennem a nagyon sima, nagyon nemes selyemszerű kinézetből, hiszen végképp nem illeszkedtek a vers gondolataihoz.

K. K.: *A történetből is, de főleg a gödöllői összegző kiállításodon kiállított képekből is kiderült, hogy a költészet is fontos témáddá vált.*

Sz. J.: A költészetért változatlanul rajongok. Az sem véletlen, hogy az utóbbi években a képeim egy kis részét eltávolítottam a konkrét valóságtól. A már emlegetett Antelope canyonnál és a Petra címűnél a középső képek kézzelfoghatóak, csaknem naturalisztikusak. A körülöttük levő kazetákban már a fényvel, a rajzolatokkal, a színnel és a belelátott figurális elemekkel dolgoztam, az álmom, elképzelésem szerint. Azt szerettem volna sugallani, hogy a sok rejtelemből az embernek ki kell jutnia, az egyik be-eső fénysugárban egy kereső embert ábrázoltam. A fényt megtalálta, a ki-

utat nem biztos. A kép másik változatát – akár hiszed, akár nem – rekeszománc technikával készítettem el.

A Kiút a rejtélyek barlangjából, az Antelope canyonnak az egyik kinagyított változata. Visszakarcolt technika, nagyon kevés anyaggal, az égetést használtam színezésre, az aranyat kivéve. A Van még reményben a késsel és az arannyal játszom, szimbolikus kép, a védjegyemmé vált, egy másik munkának a része: egy kéz a csuklótól ábrázolva. Ez egy plakett, amelyet minden évben elkészíték a Gábor Zita Alapítványnak, amely Élni az életet címmel szokott pályázatot hirdetni mindenkinek, aki a holokauszttal foglalkozik, akár művészként, akár pedagógusként. A 100.000.- Ft-os fődíj mellett az én tűzománc plakettet kapja a nyertes. (Gábor Zita egy nagyon tehetséges tanítványom volt, aki Izraelben végezte el az egyetemet, a Yad Vashemben dolgozott, pedagógusokat képzett a holokauszt tanítására és tragikus körülmények között, nagyon fiatalon meghalt.) A Van még reményben ezt a kezdet tettem középre, a két oldalán elhelyezett kazettákban a keresztény és a zsidó szakrális világ jelképei. A világgal ellentétben itt kapcsolódnak, támogatják egymást a két vallás elemei. Angyalfigurák, a rabbi, a Mindenható és Mózes törvényei.

K. K.: *Vallásos vagy?*

Sz. J.: Nem vagyok vallásos, de a hit világa ugyanúgy vonz, mint a tűz és a mese.

K. K.: *A súlyos megpróbáltatásokkal teli gyerek- és fiatalokod benne van-e mai alkotásaidban, mint téma és mint a megélt, de legyőzött elnyomottság élménye? Derűs és kedves személyiségnek ismerlek.*

Sz. J.: Mostanában, mint téma erősen, és igen, Lóci „óriás lett”, megmutatta, hogy mit tudott. De hozzá kell tennem, hogy a kedélyállapotom eléggé hullámzik. Igaz, igyekszem nem megterhelni vele másokat.

K. K.: *Hogyan kompenzálja a tűzománc-művészet azt a sok sérülést, amit a gyerekkorod és a fiatalokod okozott? A témaválasztásaid igazolják,*

hogy a holokauszt-ábrázolásban is a béketeremtő szándék nyilvánul meg.

Sz. J.: Tavaly, a holokauszt 70. évfordulóján az Élni az életet pályázat és emlékkiállítás fogalmaztatta meg velem, hogy annak idején beszélni kellett volna erről a témáról. Nem tettük meg, sem én, sem más. Örülünk, ha a szőnyeg alá tudtuk söpörni. De a rémálmok előjönnek. A gyerekeimnek, amikor nagyobbak lettek, szűkszavúan mondtam el, mi történt a szüleimmel, testvéremmel, a megrázó részletekkel és következményeivel nem terheltem őket soha. Az újréléző antiszemitizmus döböntett rá, hogy a gyerekeimmel, a tanítványaimmal beszélni kellett volna erről.

A tavalyi kiállításra olyan képet készítettem, amely inkább szívszorító. Képileg a felhőként elúszó, fehér utalásszerű angyalaim voltak az én megemlékezésem s vele az emberiség feloldása, a remény ígérete.

K. K.: *Ezt tanítói magatartásból vagy meggyőződésből ábrázoltad így?*

Sz. J.: Meggyőződésből természetesen. Hiszem, hogy amikor egy ember megszületik, nem „a gonosz” születik meg vele. A neveltetése, körülményei teszik azzá, amivé válik.

K. K.: *Adott-e kárpótlást a tűzománc művészete azért, amit a nevelőapád miatt a tánc tehetséged kibontakoztatásában elveszítettél?*

Sz. J.: Hiúságból mondom azt, hogy részben. Nem vagyok hivatásos művész, pedagógusból váltam alkotóvá, egyfajta vonulatot képviselek, a technikának sokféleségét, az anyagismeretet, a tapasztalataimat próbálom tovább is adni, és támogatni minden olyan alkotás létrejöttét, amit szeretettel akarnak megcsinálni. Tudom, hogy sok örömet szerzek a munkáimmal és a tanítással is, hogy a

honlapomat tizenvalahányezren nézték már meg, mégis hiányzik a „hivatásosok” elfogadása. De ezt csak méregcseppnek tekintem. Lehet, hogy szükségem is van rá, mert továbblépésre ösztönöz és megakadályoz abban, hogy önteltté váljak.

K. K.: *A sok általad nevelt tanítvány között nem beszélteünk a legfontosabbakról: a fiadról és az unokáidról.*

Sz. J.: A két legnagyobb és legsikeresebb „alkotásom”: a két fiam. Nagyon büszke vagyok rájuk. Az idősebbik 18 éves kora óta repülőgép-szerelőként dolgozik Ferihegyen. Nagyon jó, keresett szakember, jó kezű, igazi ezermester. A felesége textilipari mérnökként végzett. Két fiuk a nyári táboraimban egy pár évig tanult nálam tűzománcot. Egyikük közgazdász, másikuk mechatronikai mérnök. A kisebbik fiam magyar-történelem szakos középiskolai tanár, a Szent László Gimnázium igazgatóhelyettese. A pedagóguspálya mellett – családi örökség – a színház és a rendezés is vonzotta. A másik szenvedélyének, a gyepablának is hódol játékosként és edzőként is. A felesége szintén pedagógus, iskolai igazgatóhelyettes. Mindketten mester-pedagógusok. Három gyermekük közül az egyik biológus doktorandusz hallgató, a másik hőenergetikai mérnök, a harmadik az ELTE nemzetközi kapcsolatok szakán tanul. Zománcozással csak egyikük próbálkozott, de nem tartott ki mellette. Nagyon büszke vagyok a fiaimra, a menyeimre és az unokáimra, mert okosak, szorgalmasak, törekvőek, családszeretőek. Mind egyikükkel nagyon jó a kapcsolat, számíthatok rájuk, ahogy ők is rám. A kiállításaim megnyitóiira általában eljönnek és osztoznak az örömben.

A szerző portréját Kálóczy Katalin, a többi képet Dabóczy Krisztina készítette.

SZENDREI JUDIT tűzománc alkotó, művészetpedagógus, a Pestúj helyi Közösségi Ház negyedszázados Tűzvirág alkotókörének vezetője.

KÁLÓCZY KATALIN magyar – népművelés és informatikus könyvtáros szakon végzett köztisztviselő.